

THOUGHTS AND REFLECTIONS OF CATHOLICOS GAREGIN

A Just Cause

Our cause is a just one, the most just of all overlooked causes. We must knock at the closed doors of justice until they open. In the name of one million martyrs and as many Armenians uprooted and exiled, we must raise our voices in protest until we are heard by the great powers who have the destiny of nations in their hands.

God's Gift to Armenians

The greatest gift bequeathed by God to our people is the Armenian Church, for which our forefathers have sacrificed so much, even shed their blood. She has become a blessing in our past, in the preservation of our national and spiritual life in the course of centuries. At the present, also, she has a vital role in the task of keeping the Armenian religion alive among the Armenians in the Diaspora; she is to become the guardian angel of the Armenian spirit, language and tradition. We must be deeply conscious, and grateful to God for that grace. We must be grateful to our spiritual mother, which is the Armenian Apostolic Church. She is ours, our national Church and our greatest national creation, the greatest legacy from our forebears. Her preservation and progress are the guarantee of the survival of the Armenians in Diaspora.

Concept of Nationhood

It is true that man has the instinct to love his people, his country, the language and the church, but that instinct is turned into work and personality, the greatest material and moral sacrifice, when it springs from a profound and clear consciousness. This is true when the instinct knows that the national culture is the foundation, the beauty and the culmination of that living and vital corporateness which is called nationality in its broadest meaning.

Catholicos Garegin Hovsepien Centennial Committee

ARCHBISHOP TORKOM MANOOGIAN President

Honorary Committee

Archbishop Tiran Nersoyan
Archbishop Sion Manoogian
Reverend A. A. Bedikian
Dickran H. Boyajian
Dadour Dadourian
Dr. Sirarpie Der Nersessian
Richard K. Gregory
Makrouhi Housepien
Leila Karagheusian
Haik Kavookjian
Alex Manoogian
Edward Mardigian
Aghavny Nigoghosian
Dr. Pergrouhi Svajian
Harry Tatosian
Mihrtad Tiryakian

Executive Committee

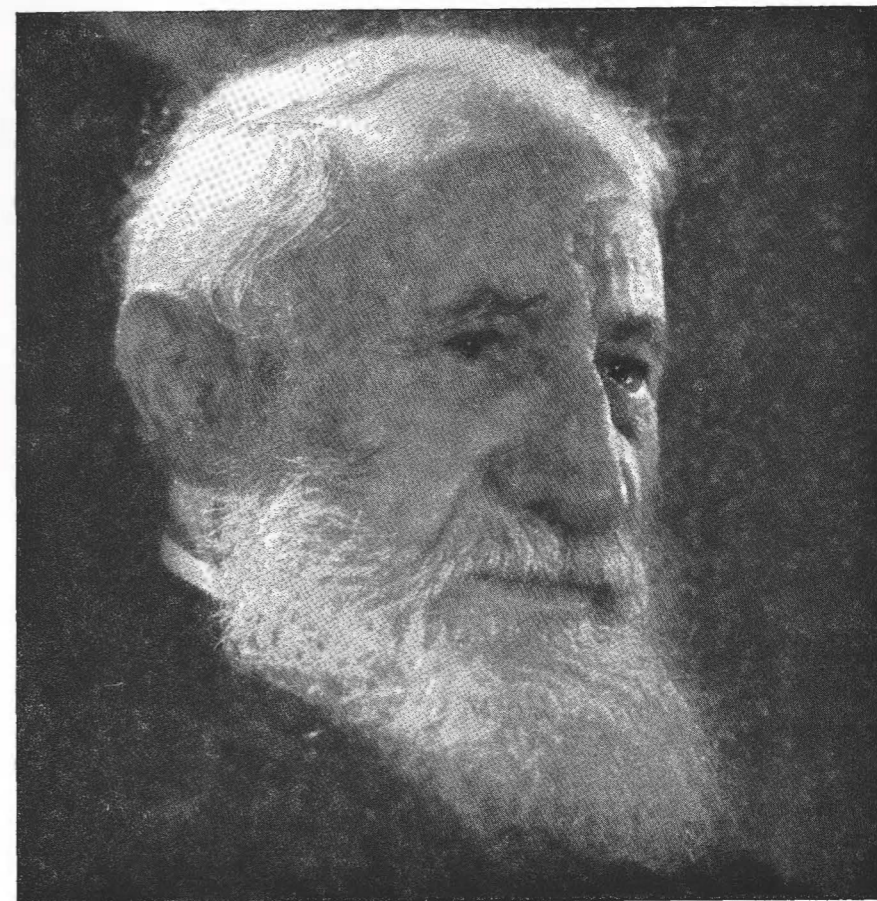
Missak Haigentz, chairman
Sooren Manuelian, 1st Secretary
Deacon H. Kasparian, 2nd Secretary
George G. Bashian, 1st Treasurer
Frank Zotian, 2nd Treasurer
Fr. Vartan Megherian
Fr. Carnig Hallajian
Azniv Avakian
Dr. Hagop Etmekjian
Verjin Exerjian
Asdghig Ignatius
Siranoush Isbenjian
Satenig Ourian
Antranik L. Poladian
Mardiros Sarkissian

TO BE RETURNED TO THE
PUBLICITY FILE

Diocese of the Armenian Church
630 Second Avenue, N. Y. C. 10016

ԵՐԱՆԱՇՆՈՐԻ ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԹՂՍ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ծննդեան Հարիւրամեակի Յուշատօն

CATHOLICOS GAREGIN HOVSEPIAN
On The Occasion Of The Centennial Of His Birth

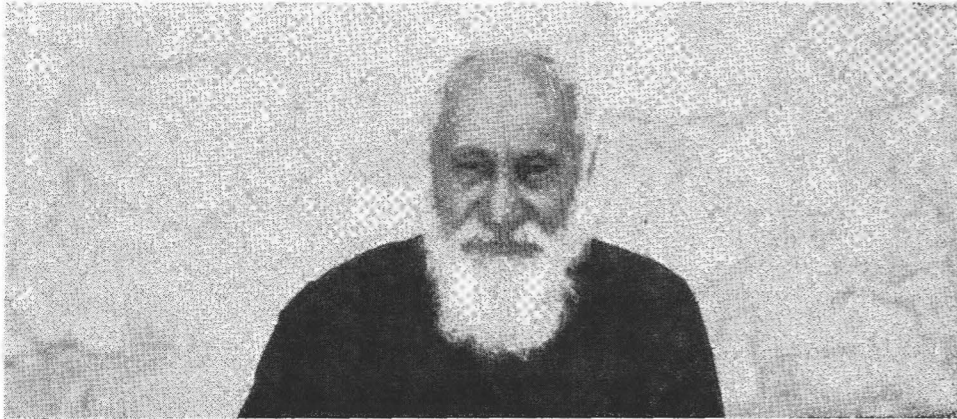
File: Armenian
Clergy
Catholicos Garegin
Hovsepien

Հ Ա Ր Ի Ի Ր Ա Մ Ե Ա Կ Մ Ը

Երանաշնորհ Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանի ծննդեան հարիւրամեակը պատշաճ կերպով հանդիսադրելու համար Առաջնորդ Սրբազան Գեորգի թորգոմ Արքեպիսկոպոս տարւոյս Հոկտեմբեր ամիսը յայտարարած է Յոբելիական Ամիս մեր Թեմին մէջ: Այս առթիւ հրապարակ հանուած է ձայնապնակ մը, որուն մէջ կողմը ձայնագրուած է Գարեգին Կաթողիկոսի կենդանի ձայնը: Նոյն երեսին վրայ գրատախիփի խօսք ունին Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը: Ձայնապնակին միւս երեսին վրայ գետեղուած են եկեղեցական ու ժողովրդային եղանակներ:

Թեմական կորիւրդը որոշած է Առաջնորդարանի մէջ, Գարեգին Կաթողիկոսի Յովսէփեանի անուանով կոչել Մատենադարան-Թանգարանը: Այս նպատակին համար նուէրներ սիրով կ'ընդունուին:

Առաջնորդ Սրբազան Հօր յանձնարարութեան համաձայն Երանաշնորհ Հայրապետի յոբելեանը պիտի հանդիսադրուի Թեմի 14 շրջաններու եւ առանձին համայնքներու մէջ:

A C E N T E N N I A L

The month of October has been designated Jubilee Observance Month by Archbishop Torkom Manoogian, Primate, for the celebration of the centennial of the birth of Catholicos Garegin Housepian throughout the Diocese. On this occasion, a recording has been made which includes in addition to music, the voice of the late Catholicos, as well as messages by Catholicos Vasken I and Archbishop Torkom.

By decision of the Diocesan Council, the Library in the Gulbenkian Cultural Center of Diocesan Headquarters will be dedicated to Catholicos Garegin Housepian.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՕՍՔԸ

Սուրբ Էջմիածին ուրախ է եւ հպարտ որ իր ամենահարազատ զաւակներէն մէկուն ծննդեան հարիւրամեակը կը տօնէք դուք այս տարի հեռաւոր Ատլանտեանի ափերուն: Հայկական Ղարաբաղի լեռներէն իջաւ ան եւ մտաւ վանք, աշակերտեց Մայր Աթոռի Գլխորդեան ճեմարանէն ներս: Անոր հոգին ջերմացաւ սուրբ հաւատքով, միտքը լեցուեցաւ լոյսով, եւ անոր կեանքը դարձաւ վսեմ առաքելութիւն մը եկեղեցիի, մշակոյթի, հայրենիքի ծառայութեան ճանապարհին վրայ: Մենք բոլորս այսպէս ճանչցանք Երանաշնորհ Հայրապետը՝ Գարեգին Յովսէփեան, որ երկար տարիներ իր հոգիին լոյսը բաշխեց իր ժողովուրդին Սուրբ Էջմիածնի Սեղանէն, ճեմարանի ամպիոնէն, որ Հայրենիքի վտանգի պահուն խաչ ի ձեռին կսուի դաշտ իջաւ եւ եղաւ Մարդարապատի յաղթանակը կերտողներէն մին, որ երկար տարիներ պեղեց մեր անցեալը եւ լոյս աշխարհ բերաւ մեր հին մշակոյթի շատ դանձեր, որ կենդանարար աշխատանք ծաւալեց Ամերիկայի մէջ հաւատքի եւ հայրենասիրական գործի մղելով զձեզ, եւ որ իր կեանքի վերջին տարիներուն Տանն Կլիկիոյ Աթոռը արդասաւորեց Սուրբ Էջմիածնի շունչով:

Գարեգին Յովսէփեան Կաթողիկոս այն զէմքերէն է՝ որ աւելի եւ աւելի կը պայծառանայ ինչքան տարիները անցնին: Ան այսօր յիշատակ չէ միայն, այլ մանաւանդ ներշնչարան եւ առաջնորդող ողբ: Ան կ'ապրի ոչ միայն իր մնացած գործերով եւ վաստակով, այլ նաեւ այն ամէնով որ ինք բաշխեց բոլոր անոնց, որոնք զինք տեսան, լսեցին եւ հոգեզէն հաղորդակցութեան մէջ եղան իր լուսեղէն էութեան հետ:

Գարեգին Յովսէփեան Կաթողիկոս համակ ողեկանութիւն էր: Միտքը պայծառ էր բիւրեղի նման, նկարագրը անկեղծ, միակատր եւ տոկուն, հաւատաւոր եւ հաւատարիմ իր կոչումին, յամառօրէն լաւատես ու անարտունջ աշխատող: Գարեգին Յովսէփեան մանաւանդ մեծ եղաւ եւ վարակիչ իր ամբողջական նուիրումով զէպի իր հարազատ ժողովուրդը, իր անսակարկ սիրով զէպի իր Մայր Երկիրը նոյնքան հարազատ: Աշխարհը համայն ան կը տեսնէր ու կ'ապրէր Հայաստանի մէջ, Հայաստանով, Հայաստանի համար: Մենք, այսօրուան հողեւորականներս, մեր տկարութեանց, մեր տարակուսանքներու եւ շփոթութեանց պահերուն մեր հայեացքը դարձնենք մեր լուսարձակ հայրերուն յիշատակին ու վաստակին՝ գտնելու համար մեր կեանքի եւ առաքելութեան ճշմարիտ եւ սպասով ուղին: Այդպիսի հայր մը եղաւ ու պիտի մնայ մեզի ամէնուս համար Գարեգին Հայրապետ Յովսէփեան՝ ծառան Աստուծոյ եւ հայ ժողովուրդի:

Օրհնութիւն եւ լոյս իր հոգիին: «Ունկնդիր լերուք սասջնորդաց ձերոց եւ հպատակ կացէք նոցա»:

Ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԳԵՐ. Տ. ԹՈՐԳՈՍ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

Գարեգին Արք. Յովսէփեանի կեանքի ուղին եւ խօսքին ջերմութիւնը մարդարէական շունչ մը կը տարածեն անոր հայրենանուէր գործին եւ հայ մշակոյթի պանծացման ուխտով սղեղինեալ գործունէութեանց վրայ: Ան եղաւ մտքի, հոգիի, դրիչի, խօսքի ու գործի մշտալար եւ նրբազգած Հայ մարդը, հայ մտքի մշակը եւ հայ հոգեւորականը:

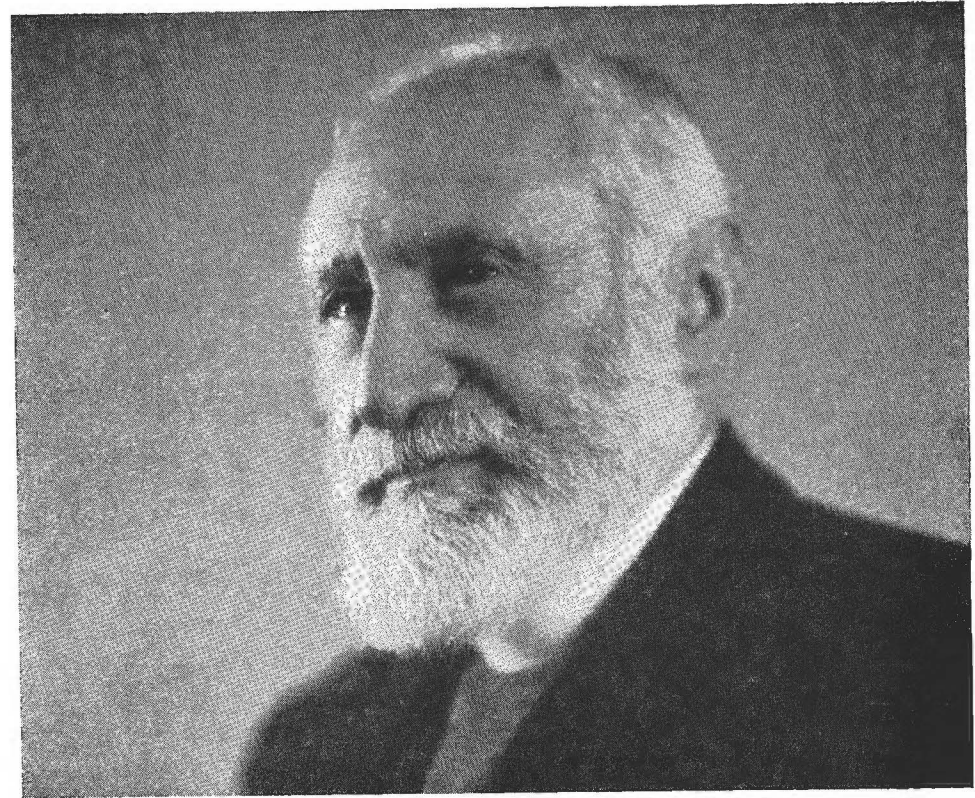
Իր ծնունդը ընկերային պարզուկ դաստիարակի համեստ հայ ընտանիքի մը մէջ, 1867ին, իր հողեկան կորովին ակնազբիւրը նկատած է ան միշտ: Ֆիզիքայէս մանրուկ իր մարմնին մէջ հայ հանճարին եւ իրեն սիրելի բացատրութեամբ «հայ ստեղծագործ հոգու» անմեա կայծը կը հրավառէր անգաղղում: Եւ այդ ներքին կայծը զինք գարձուց Աստուծոյ եւ իր հայրենիքին, մարդկային ընկերութեան եւ իր ժողովուրդին հոգեւոր սպասարկուն:

Հայ մշակոյթի անցեալ փառքը հետախուզող սահմաններէն եղաւ ան, պատմութեան, աւերներու եւ աւերակներու իսկ մէջէն: Իր սերունդի ուրիշ խանդավառ հողիներու հետ-թորոս Թորամանեան՝ հայ ճարտարապետութեան, Մանուկ Աբեղեան՝ հայ բանասիրութեան, Յովհաննէս Թումանեան՝ հայ քերթողութեան, Կոմիտաս Վարդապետ՝ հայ երաժշտութեան, և ինք՝ հայ մանրանկարչութեան արուեստներու մէջ – պատմութեան մութ փայտարներէն հայ հոգիներուն վայելումին կը բերէր ան զեղաքանդակ ու զեղատապ ժառանգութիւնը հայ հանճարին:

Ամերիկայի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կեանքին եւ պատմութեան մէջ եւս իր սերունջն նշանակութիւնը սեւի Գարեգին Արք. Յովսէփեանի անձը եւ գործը: Նախաինամական ներկայութիւն մը իր անձը, և օրհնաբեր խանդավառութիւն մը՝ այդ հուրհրան անձով պայմանաւոր գործը:

Այսօր եւս, մեր եկեղեցիին եւ մեր ժողովուրդին հոգեւոր դաստիարակութեան մասին սիրազեղ մտահոգութիւնները եւ ցանկութիւնները նոյնն են, ինչպէս որ անոնք ասանցքը կազմած են պատմութեան մէջ բոլոր սերունդներու խանդաղատանքին: Անհրաժեշտը՝ ներկայութիւնն է «ստանց պարան Լուսաւորչի կանթեղին» և լուսարձակումը նախահանդիստ առաջնորդող անխաբ փարոսին: Պատանութենէն մինչև իր շիջումը, իրրեւ գահակալ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին, ութսունհինգամենի Գարեգին Յովսէփեան մնաց ողբերեալ խանդավառիչը այդ տեսիլքին:

Այս պահուն կը յիշենք մարդարէական այն դուշակութիւնը զոր կատարած է Գարեգին Արք. Յովսէփեան Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութեան օրերուն, պատասխանելով մեր եկեղեցւոյ զաւակներէն մէկուն մտահոգութեան, երբ էջմիածնի Մայր Աթոռը ժամանակ մը մնաց առանց գահակալի: Ան ըսած է. «...Աստուած իր Տան՝ էջմիածնի գահը չի թողնի առանց գահա-

կալի եւ հայ ժողովուրդին էլ առանց արժանաւոր հովուապետի: Ո՞վ է իմանում, այսօր իսկ, այս ժամուն, աշխարհիս սը մէկ անկիւնում նա արդէն իսկ պատրաստում է ապաղայ գահակալը: Միայն այսքանը վստահացնեմ քեզ, որ նա պիտի լինի երիտասարդ, առոյգ հոգևով, ու մտքով ստեղծապարծ մի հոգեւորական...: Նոյն իսկ մի վարմանաք եթէ մի օր նա ձեզ այցելութեան դայ, երբ ես էս աշխարհից արդէն շատոնց հրաժեշտ առած կը լինեմ: Ու երբ դու գնաս այդ գահակալի աջը համբուրելու, քո վրադ պարտք եմ դնում որ իմ ողջօրները տաս իրեն: Ես լիայոյս եմ որ սա պիտի լինի ապաղայում, մի դուցէ մի քիչ ուշ, բայց կը լինի անպայման...»

Եւ ոչ միայն լիովին կատարուեցաւ Գարեգին Արք.ի այս բարի դուշակութիւնը, այլ նաեւ ակնկալուածէն շատ աւելի շուտ:

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Երջանկայիչատակ Գարեգին Ա. Կաթողիկոս Յովսէփեանի կեանքը լուսաւոր գիծ մը թողած է մեր ժամանակներու Հայ Եկեղեցւոյ եւ Աղլի պատմութեան մէջ: Իր դէմքը Հայ հոգեւորականի ամբողջական դէմքն է: Գիտցած է իր ժամանակին, իր եկեղեցւոյն եւ ժողովուրդին պէտքերը տեսնել իր սուր աչքերով եւ իր կորովը ի սպաս դրած է հանդիպելու այդ պէտքերուն՝ իր բաժինը բերելով անոնց գոհացման:

Գործնական ամէն ճիգ, մտաւորական ամէն սլացք, արդիւնաւոր ամէն բարի եւ օգտակար ձեռնարկ անձին վարկը կը բարձրացնէ: Բայց այն աշխատանքը որ ընկերային միջավայրին, աղբին, եկեղեցիին ղգացուած ստիպողական կարիքները լրացնելու կը միտի՝ աւելի բարձր եւ աւելի մեծ վարկի կ'արժանացնէ անձը: Գարեգին Կաթողիկոսի կեանքը հիւսուած է իր ժամանակի ճակատագրական դէպքերուն, որոնք խորապէս յուզած եւ յեղափոխած են Հայ ժողովուրդի պատմութեան բախտորոշ վերջին շրջանը:

ՏԻՐԱՆ ԱՐՔ. ՆԵՐՍՈՅԵԱՆ

Աշխոյժ, կենսունակ եւ խանդավառ եղած էր ան իր կեանքին մէջ: Եռանդը, որ կը վառէ իր ներքին էութիւնը, կը ղեկուար առ արտաքին հրգեհեղու համար իր շրջանակները: Այսպէս էր երիտասարդութեան օրերուն, նոյնպէս մինչեւ իր խորին ծերութիւնը: Կը սիրէր երեւալ եկեղեցւոյ բեմին վրայ, ելլել հրապարակ, բաղմիլ զաստիսօսական կաթիլը՝ քարոզելու, հրապարակախօսելու եւ ուսուցանելու: Բաղմակողմանի հմտութեամբ եւ գեղեցիկ արտայայտուելու շնորհքով կը հմայէր իր ունկնդիրները:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ԱԿԻՆԵԱՆ

«Իր գիտական աշխատանքները կ'ընդգրկէին հայկական մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան բոլոր երեսները: Ան պատած է Հայաստանի բոլոր կողմերը. մօտէն քննած հնութիւնները եւ խնամքով հաւաքած անցեալի մինչեւ ամենէն փոքր հետքը: Խանդավառ խոսարկող, ան երկարօրէն եւ համբերութեամբ պեղած է մատենադարաններու եւ գիւղական եկեղեցիներու խորերը պահուած գանձերը:

ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՄՏՔԻ ԿԱՅԾԵՐ՝

ԵՐԱՆԱՇՆՈՐՀ ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԷ

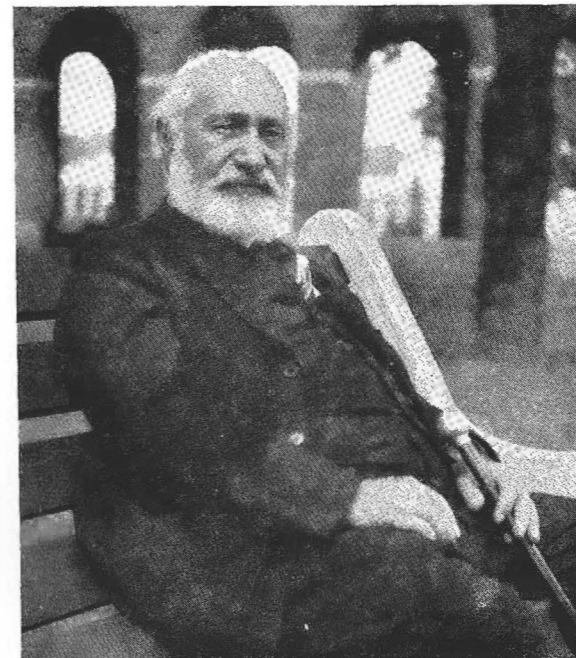
Կանդնած եմ (Արագած) հարուսային գաղաթի ամենարարձը կէտում, երեսս դէպի հիւսիս. չորս գաղաթներն մէջ խորացած է անդունդը, յատակը զմբուխտեայ իրանաչով ծածկուած: Այս գաղաթներն մէջն էր կախուած Լուսաւորչի Կանթեղը երկնից բոտ հայ ժողովրդական աւանդութեան... Նորա մէջ իւղ չէ լցուած, այլ Լուսաւորչի արցունքը, որ լոյս է տալիս, երբ խաւար գիշերն է պատում Հայոց աշխարհին:

Լուսաւորչի Կանթեղն, ուրեմն, Հայաստանայց Եկեղեցու, հայ հանճարի եւ բովանդակ ստեղծագործութեան նշանակն է, որ հայ ժողովուրդը գերազանցապէս բանաստեղծօրէն կարողացել է ձեւակերպել այդ հրաշայի աւանդութեան մէջ:

— Տէր, Քո ձեռքով վառեցիր այդ կանթեղը եւ կախեցիր երկնքից Հայաստանի կեդրոնում, հայ ժողովրդի սրտի մէջ: Թող վաս մնայ այդ երկնային պարզեւր, անմար եւ յուրժ, քանի հայ շունչ կայ երկրիս երեսին, զխտակցութիւն եւ զլուսամունք նորս հոգու մէջ...:

— Արագածի Գագաթին ի հնդիր Լուսաւորչի Կանթեղի, 1941

Չլինէին Ս. Սահակի եւ Մեսրոպի եւ նրանց երանաշնորհ աշակերտների մտածուած եւ դէպի տարւոյն ուղղուած ստեղծագործական գործունէութիւնը, անհասկանալի կը մնար Վարդանանց զիմադրութիւնը հոյեւոր պատու-թեան հետ կապուած ամենամեծ արժէքների պաշտպանութեան անունով, որ

քրիստոնէական կրօնն ու Հայաստանեայց Եկեղեցին էր, հայ լեզուն ու դըպրութիւնը, ազգային հոգեւոր կեանքի անկախութիւնը: Բարեոյ պատերազմն էր այդ, սկսուած հոգեւոր հայրերի կողմից եւ պաշտպանուած նաեւ դէնքի զօրութեամբ յետագայ սեյունդները կողմից, որոնց ներկայացուցիչներն են Վարդանանք եւ Վահանեանք:

- Դէպի Լոյս եւ Կեանք, 1947

Հայրենագուրկ եւ զազափարագուրկ կեանքով ապրել չենք կարող. ազգային տեսակէտով ապերախտ այս նոր պայմանների մէջ պէտք է զօրանայ եւ ուժանայ հայրենիքի եւ հոգեւոր միութեան զազափարը աւելի լայն եւ աւելի խորը, լուսաւոր հասկացողութեամբ: Թանգ է մեր պատմական հայրենիքը, բայց հայրենիքի զազափարը միայն հողն ու ջուրը չէ, լեռն ու դաշտը: Հայրենիքի գազափարը հոգեւոր է, աւելի լայն, քան նիւթական հայրենիքի հասկացողութիւնն է. այդ ժողովրդի ոգին է, հանճարը, տենչերը, պատմութիւնը, ստեղծագործութիւնը, արուեստն ու գրականութիւնը, լեզուն, կրօնքն ու եկեղեցին: Հայրենիքն էլ այդ իմաստով է, որ արժէք եւ յաւիտենականութեան երաշխիք ունի, մեր կենդանութեան ծառի արմատն ու բունն է հայրենի հողում, աւելի ճիշդ այնտեղ հաստատուած ժողովրդի մէջ: Հայ ազգը այդպիսի հասկացողութեամբ ոչ միայն երեք միլիոնից բաղկացած ժողովուրդ չէ միայն, այլ մեր ամբողջութեան կարեւորագոյն մասն են մեր նախահարց միլիոնաւոր հոգիները դարէ ի դար, որոնց հետ մենք հոգեւոր, սերտ հաղորդակցութեան մէջ ենք: Նրանց աշխատութեամբ եւ նահատակութեամբ ստեղծուած է հոգեւոր հայրենիքի աւելի ընդարձակ զազափարը, որով եւ սփիւռքի հայրենիքը ապրել կարող է առանց նիւթական հայրենիքի մէջ լինելու բախտին, մի պայմանով միայն, որ մեր կապերը լինին կենդանի եւ ապրենք այն հոգեւոր շնչով, որով պատմական հայրենիքի վերայ ապրող ժողովուրդն է շնչել եւ շարունակում շնչել:

- Դէպի Լոյս եւ Կեանք, 1947

Հաւատա՛, Հայ ժողովուրդ, հաւատա՛ քո անցեալին, քո պատմութեան, քո հայրենի Աստծուն, նրանց անմահ եւ կենդանի հոգուն, եւ դու չես մեռնի... Հաւատա՛, թէ պիտի ապրիս, եւ այդ հաւատքով գործիր, աշխատիր, տքիր, յուսա... եւ դու չես մեռնի: Լեզուի, կրօնի, գրականութեան, արուեստի, մշակոյթի պահպանութիւնն ու պաշտամունքը գիտակցական, կենդանութեան աղբիւրն է, եւ հիւանդութեան, մահ պատճառող հիւանդութեան, դեղն ու դարմանը:

«Մի երկնչիր, բայց միայն հաւատա»:

- Դէպի Լոյս եւ Կեանք, 1947

Պ Ա Հ Ե Ր

ԵՐԱՆԱՇՆՈՐՀ ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՅՈՎԱՔՓԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Դերեմիկ Վարդապետ Փոլատեան կը պատմէ՝

Թշնամի ընդծովեաներու յարձակման ենթարկուեցանք: Վազեցի Սրբազանին քով. քիչ մը այլալաժ գտայ զինքը:

- Ի՞նչ է պատահել Դերեմիկ Հայր Սուրբ:

- Թշնամի ընդծովեաներ մեր նաւախումբին մէջ մտած են: Վտանգուած ենք:

Մինչ կը հաղցնէի իր լայն փայլերը՝ Սրբազանը ձեռաց պայուսակին մէջէն հանեց փոքրիկ ձեռագիր մը եւ վարդապետական լանջախաչ մը: Վերջինը անցուց վիղէն: Գրպանէն հանեց դրամապանակը ու մէկ կողմ նետեց եւ հոն զետեղեց փոքրիկ ձեռագիրը եւ յուզուած ըսաւ՝

- Այս երկու աւանդները ինձ տրուեցան որպէս զի երբ էջմիածին զնամ, յանձնեմ զանոնք Ամենայն Հայոց Հայրապետին: Դրանք մեր սրբութիւններն են. եթէ վտանգի ենթարկուենք եւ մեռնիմ, թող նրանց հետ միասին ովկիանոսին անդունդը իջնեմ: Դրամապանակս դէն չպրտեցի. դա ինչ նշանակութիւն ունի, սա փոքր դրչագիրը իմ կեանքի մի մասն է, իմ հոգու հետ կապուած, իմ էութիւնը:

Հայ մը Հայրապետին կ'ողողէ սա խօսքը.

- Վեհափառ Տէր, հայկական Կիլիկեան կ'ուզենք:

Սրբազանը կը պատասխանէ՝

- Այդ ձեզի տալ իմ կարողութիւնից վեր է: Բայց ես կարող եմ ձեզի տալ Հոգեւոր Կիլիկեան, որ անանց է, յաւերժական: Այդ մեր եկեղեցին է, մեր լեզուն, մեր գեղարուեստը, մեր Մշակոյթը:

Գարեգին Կաթողիկոս շարունակ աշխատանքի մէջ է. ձեռագիրներ կը կարդայ, կը չափէ, կը նօթագրէ, «նկատողութիւններ կ'անէ»:

Ներս կը մտնէ միաբան մը ու

- Վեհափառ ճաշի ժամանակ է, հրամմեցէք:

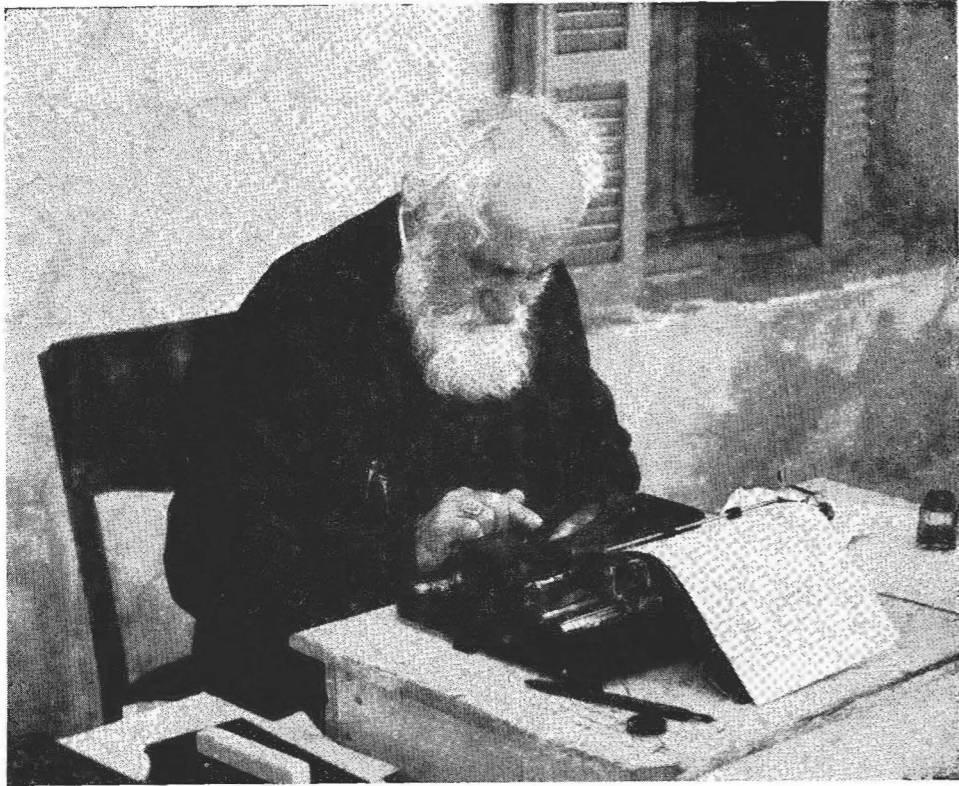
- Էս բոպէիս:

- Վեհափառ ճաշը կը պաղի, հրամմեցէք:

- Ճաշ, դեռ նոր ճաշել ենք. ճաշը ի՞նչ անեմ:

- Ձէ՛ Վեհափառ, վեց ժամ եղաւ. ժամը երկուքն է արդէն:

- Ձեմ հասկանում ժամը ինչ կապ ունի ճաշի հետ: Թողէք ինձ իմ աշխատանքների հետ, իմ հոգու ապրումների հետ: Ես Սուրբ Հոգիով կ'ապրեմ, նաեւ մեր պապերի եւ սուրբերի հոգով:

Սրբազանը փափաքեցաւ որ Օրան իջնէ պտոյտի: Օրանի ամերիկեան զինուորական իշխանութեան կարգադրութեամբ երկու նիւթ ինքնաշարժներ յատկացուեցան իւուրին: Մեքենավարը, յայտնուած փափաքին վրայ տարաւ քաղաքին «Սուրբ Խաչ» անունով վանքը: Սրբազանը ասոր եւ ՃԴ ղարու հայկական տաճարներու միջև նմանութիւններ գտաւ: Փափաքեցաւ վանքին տանիքը բարձրանալ:

– Ո՞վ է պատասխանատուն եթէ արկած մը պատահի, զիտել տուաւ սպայ մը:

– Դուք շարքի շարուեցէք պատին տակ, ըսաւ Սրբազանը, եւ ես մազըլցեմ. եթէ իյնամ զիս բռնեցէք:

Ամէնքը համակերպեցան: Սպան ի տես Սրբազանի այս արկածախնդրութեան՝ ըսաւ.

– Եթէ ձեր 78 տարեկան հասակին մէջ այսպիսի քաջագործութիւններ կ'ընէք, արդեօք ինչե՞ր ըրած էք ձեր երիտասարդութեան օրերուն:

– Հայոց աշխարհը ոտքերու տակ փուլ է եկել, պատասխանեց Սրբազանը:

Դպրեվանքի սաներէն Օննիկ Գալուստեան կը պատմէ.

Ուրիշ օր մը դարձեալ ածուներով կը ղրաղէի՝ երբ Վեհափառը դուրս եկաւ եւ զիս տեսնելով ըսաւ. «Այ տղայ, կնպ բարսն Կապիկեանը գտիր եւ ինձ մօտ ղրկիր...»: Պահ մը տատամսած մնացի. այդ պահուն չկրցայ հասկնալ որ «բարոն Կապիկեանը» մեր սուուցիչներէն Պր. Գաբրիկեանն էր...:

ԵՐԱՆԱՇՆՈՐՀ ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՅՈՎԱԷՓԵԱՆ

Երանաշնորհ Հայրապետը ծնած է 1867 Գեղտ. 17ին, Ղարաբաղի Զրամբերդ գաւառի Մազաուզ գիւղը: Հայրը՝ Կարապետ, մայրը՝ Խոսրովադուխտ:

Նախնական ուսումը կը ստանայ Ծուշի Հոգեւոր դպրոցին մէջ:

1882ին կը մտնէ Էջմիածնի Գէորգեան ձեմարանը, որուն միջնակարգը կ'աւարտէ 1887ին, իսկ լսարանի բաժինը՝ 1890ին:

1889ին սարկաւազ կը ձեռնադրուի՝ Ներսէս Եպս. Խաչատուրեանի ձեռամբ:

«Ս. Լուսաւորիչ եւ Հայց. Ս. Եկեղեցին» վերնագրով իր առաջին յօդուածը կը տպուի «Արարատ ամսագրին» մէջ 1889 Մարտ համարին մէջ:

«Մասմայ Ծուեր» եւ «Փշրանքներ ժողովրդական բանահիւսութիւնից» անունով իր երկու գիրքերը կը տպագրուին, արժանանալով 300 ուրբի մրցանակի:

1892ին կ'երթայ Գերմանիա, իբրեւ Էջմիածնի սանը եւ Հայէի, Պերլինի ու Լայպցիկի համալսարաններուն մէջ կ'ուսանի աստուածաբանութիւն ու փիլիսոփայութիւն: «Մի կամքի վարդապետութեան ծագման պատմութիւնը» թէզը ներկայացնելով կը ստանայ Փիլիսոփայութեան Տոքթորայի աստիճան:

1897 Նոյ. 30ին կուսակրօն քահանայ կը ձեռնադրուի Սուքիաս Արք. Պարգեանի ձեռքով:

1901–1902 Խրիմեան Հայրիկի նշանակումով կը վարէ Թիֆլիսի Ս. Սարգիս վանքի վանահայրութիւնը: Այլա՝ Վրաստանի Հայոց Առաջնորդի փոխանորդ կ'ըլլայ:

1906 դասախօս Գէորգեան ձեմարանի մէջ:

1907 Վանահայր Ս. Հռիփսիմէի վանքին: Կը մասնակցի Գառնիի տաճարի պեղումներուն: Կը գտնէ Տրդատ Թագաւորի յունարէն մէկ արձանագրութիւնը:

1911ին կ'այցելէ Պոլիս եւ Երուսաղէմ: Կը հաւաքէ նիւթեր «Հայ մանրանկարչութեան քարտէշ»ի համար՝ նկարիչ Թադէոսեանի նկարահանումով:

1915ին, պատերազմի օրերուն կը վարակուի թիֆոյի հիւանդութեամբ: Ախտը կը ծանրացնէ իր լսողութիւնը որ մնաց մինչեւ իր մահը:

1917ին եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Գէորգ Ե. Կաթողիկոսի ձեռքով:

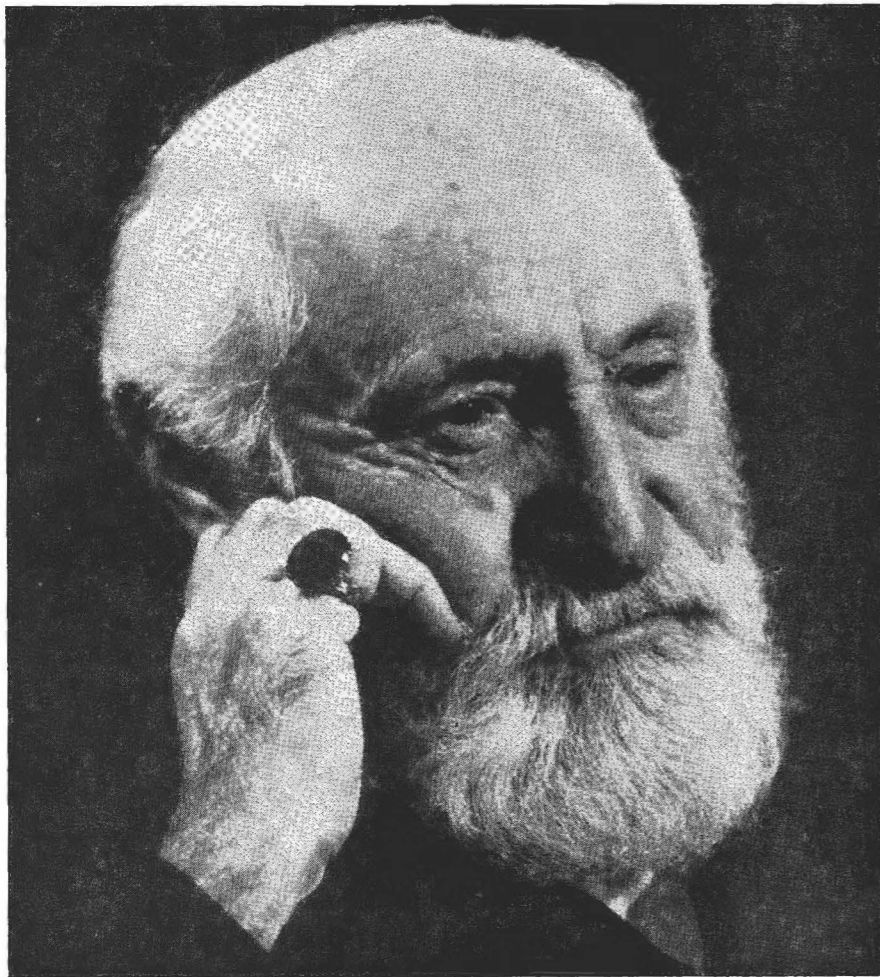
1918 Մայիս 23ին կը մասնակցի Սարգարսապոտի ճակատամարտին: Իր հերոսագործութեան համար կը պարգեւատրուի Գէորգեակի բարձր շքանշանով: Կարսի անկումին որպէս բանազնաց կ'աղատէ պարտուած ժողովուրդը վաղահաս ջարդէ: Հանրապետական Հայ կառավարութիւնը իր կուրծքը կը զարդարէ Սպայից Գաջութեան ժապաւէնով:

1920ին Երևանի մէջ բացուած նոր Համալսարանին ուսուցչապետ կը կարգուի :

1921ին կը նշանակուի Խորհրդային Հայաստանի Գիտութեանց Ինստիտուտի գիտական անդամ եւ կը հրատարակէ ընկերովի «Բանբեր» գիտական ժողովածուի աւաջին մեծ հատորը :

1924ին Մայր Աթոռի նիւթական ծանր կացութիւնը բառնալու համար կը հանգանակէ 120,000 ռուբլի :

1925ի ամառը կը բարձրանայ Արագածի պապաթը որուն նկարագրութիւնը՝ «Արագածի Գաղաթին և Խնդիր Լուսաւորչի Կանթեղին» տպագրուած է 1941ին :

1926ին Լենինականի մեծ Երկրաչարժին նիւթական օժանդակութիւն կը հասցնէ աղէտեալներուն :

1927ին կ'ընտրուի Առաջնորդ Խորհի եւ նոր նախընթացի թեմին :

1934ին կը նշանակուի Լիազօր Պատուիրակ Հայրապետի որպէս զի այցելէ Հայ պաղովները եւ յատկապէս դարձանէ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ յառաջացած եկեղեցական պառակտումը :

Ամերիկա կը ժամանէ 1936 Ապրիլ 8ին : 1938 Սեպտ. 8ին Ազդեցիկ Երեսփոխանական Ժողովը զինք կ'ընտրէ Առաջնորդ Ամերիկայի Հայոց : Կը կազմակերպէ համայնքները, կը հաստատէ Լուսաւորչի Լուսնայի եւ մի տղար իւրաքանչիւր անհատից տարեկան տուրքերու դրութիւնը : Կը կազմակերպէ ժողովրդական լսարան, Եկեղեցականաց համագումար : Կը կազմէ Հայկական Յանձնախումբ մը որ կը հաւաքէ 120,000 տղար ի նպաստ Կարմիր Բանակին : Երկրորդ հանգանակութիւնը կը կատարուի Սասունցի Գաւթի Հրատարակչու Զօրասիւնի համար : Հաւաքած գումարը կը հասնի 85,000 տղարի :

1943 Մայիս 10ին Կիւլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Պատգմ. Ժողովը միաձայնութեամբ զինք կ'ընտրէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետ :

Ամերիկայի հայութիւնը նոյն տարի կը տօնէ իր քահանայութեան, դրական եւ մասենազրական գործունէութեան յոբելանսը : Այս առիթով նախընթաց մեծ դամարները կը յատկացնէ Կիլիկիոյ Աթոռի կարիքներուն :

1945 Յունուար 21ին նաւով կը մեկնի ղեկի Անթիլիաս :

1945 Ապրիլ 8ին Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Մայր Տաճարին մէջ կաթողիկոս կ'օծուի : Սուրիական հանրապետութիւնը Ապրիլ 22ին իրեն կը շնորհէ Սիւրիական Մովսէսի պատուոյ նշանը :

1945 Յունիս 5ին կը մեկնի Ս. Էջմիածին, ուր կը նախագահէ ազգային-եկեղեցական ժողովին, որ միաձայնութեամբ կաթողիկոս կ'ընտրէ Գևորգ Արք. Չէօրէքճեանը, որուն օժման կարգը կը կատարէ 1945 Յունիս 24ին :

1947ին Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան սահմաններուն մէջ կը տօնուի իր Եկեղեցական, դրական եւ գիտական գործունէութեան վաթսունամեայ, ծընընդեան ութսունամեայ եւ քահանայութեան յիսնամեայ յոբելանսը :

Կը բանայ քահանայից պատարան, կը զօրացնէ զպրեջանքը, դարի կուտայ տպարանին, կը հրատարակէ «Հայագիտական Հասկ Տարեգիրքը» : Հոկտեմբեր ամիսը կը հուշակէ Մշակութի Ամիս : Կը յաջողցնէ Ներպաղթի նուիրած հանգանակութիւնը : Կը զնէ Յովսէփեան կայսածը Պէյրութի մէջ, շինել կու տայ կաթողիկոսարանի ամբարանոցը Պիքֆայայի բարձունքին, իսկ Իպրեվանքի շէնքը՝ Անթիլիասի մէջ :

1950 Մայիս 19ին կ'ունենայ սրտի ծանր տուժանք : 18 ամիսներ պարբերական ապաքինումի եւ նոր տաղանդներու շրջանէն ետք, կ'աւանդէ իր հոգին 1952 Յունիս 21ին, չարաթ առուօտեան ժամը 5:40ին :

Կը թաղուի 1952 Յունիս 6ին Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Մայր Տաճարի կից կաթողիկոսներու զերեզմանին մէջ Տ. Սահակ Բ. Խաչատրեան եւ Տ. Պետրոս Սարաճեան կաթողիկոսներու զերեզմաններուն միջեւ :

Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն Կ Ա Յ Ո Ղ Ի Կ Ո Ս Ի
Ի Ի Ղ Ա Ն Ե Ր Կ Ն Կ Ա Ր Ի Գ Ն Մ Ա Ն Յ Ա Ն Ձ Ն Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Գ Ե Ր Ա Շ Ն Ո Ր Հ Տ . Մ Ի Ո Ն Ա Ր Բ Ե Պ Ս . Մ Ա Ն Ո Ի Կ Ե Ա Ն
Ն ա խ ա գ ա Տ

- ՏԻԱՐ ՀՐԱԶ ԵՐՈՒԱՆԴ՝ Պատույ Ատենապետ
- ՏԻԱՐ ՕՆՆԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ՝ Ատենապետ
- ՏԻԱՐ ՎԱՀՐԱՄ ԿԵՕՔՃԵԱՆ՝ Ատենապետ
- ՏԻԿ ԱՐՇԱՒԱՅՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ՝ Գանձապահ
- ՏԻԿ ՎԵՐԺԻՆ ԷՔԱԷՐՃԵԱՆ
- ՏԻԿ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՅՈՎԱԷՓԵԱՆ
- ՏԻԿ ԱԶՆԻԻ ԿԵՕՔՃԵԱՆ
- ՏԻԱՐ ՍՈՒՐԷՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

Յ Ա Յ Տ Ա Գ Ի Ր

- Մեղանապետ ՏԻԿ ԱՐՇԱՒԱՅՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
- Պատույ ՏԻԱՐ ՀՐԱԶ ԵՐՈՒԱՆԴ
- Երկու Խօսք ՆԿԱՐԻԶ ՍՕՍ ՄԵԼԻՔ
- Մեկերգ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՔԵՕՇԷՆԱՆ
- Արտասանութիւն Գաշնակի Ընկերակցութեամբ
- Ուղերձ ԲԱՔԳԷՆ ԳԱՏԵՀՃԵԱՆ
- Փակման Խօսք ՏԻԱՐ ՎԱՀՐԱՄ ԿԵՕՔՃԵԱՆ
- ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐ

ՀԻՒՐԸ ՆԿԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻ ԱՒԱՐՏԻՆ

Առաջնորդարանի հովանաւարութեամբ կազմուած այս Յանձնախումբը, ժողովրդային նախաառաւ-
 րեամբ գնած է վաստակաւոր նկարիչ Տիար Սօս Մելիքի կողմէ նկարուած երջանկայիշառակ Գարեգին Կո-
 րողիկոսի իւղաներկ նկարը, իբրեւ նուէր Առաջնորդարանի նոր կառուցանելի Մշակութային կեդրոնին:

Գոյացած 2.676.00 տոյարէն 2.500.00 տոյար վնասուած է նկարին եւ 75 տոյար շքանակին, իսկ
 մնացեալ 101 տոյարը ծախսուած է քրթակցութեանց ու նկարի կադաւարներու եւ այլն յայտացրի տպա-
 րութեան համար:

